

בבא מציעא קמ"ז

שנינו כרב יהודה חבל זוג של 190 רמים וצמד של פרות חייב שתיים לוקה שתיים ואם חבל ריחים ורכב לוקה שלש, ולרב יהודה אמר חבל ריחים לוקה אחת, ורכב לוקה אחת, ריחים ורכב לוקה שתיים. ומביאה כעת הגמרא, ששנינו כדברי רב יהודה בברייתא, אם חבל מספריים של ספרים של פרקים שכל אחד מהם הוא כלי בפני עצמו ושניהם עושים ביחד את מלאכת התספורת, כמו שריחים ורכב טוחנים ביחד. חייב על כל אחד משום "כִּי נִפְּשׁ" אפילו שצריכים את שניהם למלאכה אחת, וכן כשחבל שתי פרות³⁷³ חורשות עם צמדן³⁷⁴. זה בעצמו וזה בעצמו, אינו חייב אלא אחת.

מה ריחים ורכב מיוחדים ועושים מלאכה אחת וחייב על זה בפ"ע ועל זה בפ"ע אף כל דבר ושאר דברים הוקשו להם. ולומדים מהכתוב: "לֹא יִחַבֵּל רִיחִים וְרֶכֶב בְּכִי נִפְּשׁ הוּא הַחֵבֶל", מה ריחים ורכב שהן שני כלים מיוחדים ועושים מלאכה אחת וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו³⁷⁷. אף כל דברים שהם שני כלים מיוחדים ועושים מלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. וממה שהתנא לומד אותם מריחים ורכב ראייה שחייב בריחים ורכב שתיים ולא שלש, כרב יהודה³⁷⁸.

הגמרא מביאה מעשה באדם שחבל מחברו 'סכינא ראשכבתא', סכין של בית המטבחים שמקצבים בו בשר. וכשבא לפני אביו אמר לו לך והחזירנו, מפני שהוא כלי³⁷⁹ שעושים בו אוכל נפש. ובוא ותבע אותו לדין על חובך, אם הוא מודה או אם לך יש עדים ישלם, ואם לא ישבע שבועת היסת. רבא אמר, כיון שמשכנו ואין עדים שראו משכנו והיה יכול לטעון לקוחה היא בידי, אינו צריך לעמוד עליו

373 רש"י מפרש שתי פרות חורשות עם צמדם. ואין נראה לר"י שמדובר על הפרות. תוס'.

374 שהוא כלי אוכל נפש ונראה שהעול שלהן הוא של פרקים. רש"י.

375 הגרסא היא תניא כוותיה דרב יהודה חבל זוג וכו' ותניא אידך וכו'. ולא גורסים תניא אידך מפני שהראיה לרב יהודה היא משתי הברייתות ולא מאחת. אין ראייה ממה ששנינו בברייתא הראשונה חייב ב' ולא ג'. שהרי אפילו רב הונא מודה שהרי מספריים וצמד אינם כתובים והם נלמדים מ"כי נפש הוא חובל". והראיה היא רק משתי הברייתות. רש"י.

376 פירשנו לפי רש"י שהראיה היא מב' הברייתות ביחד. וקשה לר"י לפי פירוש רש"י אין ראייה גם מהברייתא השניה שאפשר לומר שבא ללמד שחייב על כ"א בפ"ע אבל לא שלא יהיה חייב שלוש. ועוד קשה שאפשר להוכיח מהברייתא הראשונה שלרב הונא אם חייב שתיים, משום ריחים ורכב בע"כ חייב ג' משום "כי נפש" אלא נראה לר"י שהגרסא היא תניא אידך וכן גרס ר"ח, ומכל אחת מהברייתות יש ראייה לרב יהודה. תוס'.

377 על זה בעצמו ועל זה בעצמו שהרי הכתוב פירשם לברר אזהרה לכל אחד לעצמו. רש"י.

378 וא"ת למה הביאו את הברייתא הראשונה?, וי"ל שמהברייתא הראשונה היינו אומרים שחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו שלא הולכים אחר המלאכה אלא אחר הכלים, ויש שלש מלקיות אחת משום רכב ואחת משום ריחים ואחת משום כי נפש שנאמר על שניהם, ולכן מביאים את הברייתא הראשונה שנאמר בה חייב שתיים. רש"י.

379 נראה לר"י דוקא כלים שעושים אוכל נפש ולא אוכל עצמו. תוס'.

בדין ויכול לטעון שהוא חייב לו עד כדי דמיון, וקנה את המשכון להשבע וליטול עד כדי דמיון³⁸⁰.

אבוה דשמואל א' בעיזים שאכלו חושלא שיכול לטעון לקוח עד כדי דמיהם סברא!?. במה הדבר שונה אותם עיזים

שאכלו 'חושלא', שעורים קלופים בנהרדעא. ובעל השעורים תפס אותם וטען שאכלו הרבה. ואמר אבוה דשמואל שהוא יכול לטעון עד כדי דמיהם? עונה הגמרא, העיזים אינם דבר שעשוי להשאיל ולהשכיר ולכן כשאין עדים שאספם מרשותם של בעליהן הוא יכול לטעון 'לקוחים הן בידי'. כאן אינו נאמר לומר שהם לקוחים בידו מפני שהסכין הוא דבר שעשוי להשאיל ולהשכיר. כמו ששלח רב הונא בר אבין, דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן. שואלת הגמרא, האם רבא אינו סובר סברא זו, והרי רבא הוציא מספרים שגוזזים בהן צמר, וספר אגדות³⁸¹ אפילו מיתומים³⁸². כאשר הבעלים הביאו עדים שהיו שלהם, וטענו שהשאילו אותם לאביהם. ורבא הוציא מהם משום שהם דברים העשויים להשאיל ולהשכיר³⁸³? עונה הגמרא, שרבא סובר שכיון שהסכין עלולה להיפגם, אנשים מקפידים ואינם משאילין אותה.

הדרן עלך פרק 'המקבל שדה'

380 רש"י.

381 כאן משמע שספרים עשויים להשאיל ולהשכיר וקשה ממה ששנינו בהגזול בתרא, המכיר כליו וספריו ביד אחר ויצא לו שם גניבה בעיר ישבע כמה נתן ויטול. ואינו נאמן לומר נגנבו ממני ע"י אחר במיגו שיכול לומר השאלתיו. ונראה לר"ת שמדובר שם כשמכירים שבעל הספרים אינו רגיל להשאיל את הספרים שיש בידו. ועוד י"ל שלא אומרים מיגו להוציא. תוס'.

382 כאן משמע שאינו נאמן לומר לקוחים הם בידי מהטעם של עשויים להשאיל ולהשכיר לבדו. ובפ' כל הנשבעין משמע בראוהו שהטמין כלים שאינו נאמן דוקא בבעה"ב שאינו עשוי למכור כליו ובאדם שאינו צנוע. ובכלים שעשויים להשאיל ולהשכיר. ונראה לר"ת שיש לגרוס שם כגרסת הר"ח, ובכולהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר.

383 ואם לטעון לקוח הוא בידי גם כשהיתומים טענו אנו טוענים להם. רש"י.

פרק עשירי 'הבית והעליה'

משנה

הבית והעלייה של שנים שנפל, ואין ניכר אלו אבנים של העליון ואלו של התחתון, שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר³⁸⁴. ואם יש אבנים שבורות, רואים כיצד הבית נפל, ומשערים לפי אופי הנפילה מהיכן האבנים נשארו שלימות. אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו, והן שלימות, נוטלן ועולות לו מן החשבון. וחברו יקח אחרות כנגדן³⁸⁵.

גמרא

וראים אם הכותל נפל בחבטא או שואלת הגמרא, ממה ששנינו במשנה, רואין אלו אבנים עשויות להשתבר, נראה שאפשר לדעת כיצד היתה המפולת. אם נפל ב'חבטא', כלומר שהכותל התמוטט תחתיו מפני שהאבנים התחתונות נשברו. או שהכותל נפל למרחק ב'חבטא', כמקל שנופל ואבנים העליונות נשברו. וקשה, מדוע ברישא בעל הבית ובעל העליה חולקים. נראה אם הכותל נפל ב'חבטא'³⁸⁶, בעל העליה יקח את האבנים הרחוקות. ואם הכותל נפל ב'חבטא' יקח את האבנים העליונות, בין אם הן שלמות ובין אם הן שבורות? עונה הגמרא, שהכותל נפל בלילה, ובני רשות הרבים פינו את האבנים ולא יודעים כיצד הכותל נפל.

כשהאבנים ברשות שניהם או ברה"ר ואיבעי"א שותפים אינם מקפידים בכה"ג נמצאות³⁸⁷, והאחר יהיה המוציא מחבירו ועליו הראיה? אומרת הגמרא, שהאבנים נמצאות בחצר של שניהם או ברשות הרבים. או שנאמר ששותפים אינם מקפידים זה על זה במקרה כזה לקנות רשות, וכל אחד מהם מפקיר את רשותו לגבי חברו להניח שם את חפציו. וגם אם האבנים נמצאות ברשותו של אחד מהם, השותף האחר אינו מוציא, מפי שהם נמצאות גם ברשות. שהרי שותפו לא מקפיד עליו מלהשאיל לו מקום³⁸⁸.

384 שניהם חולקים לפי הגובה, מפני שהאחד גבוה מחבירו ואבניו ועפרו מרובים משל חבירו. רש"י.
385 ובגמרא מפרש מאי יטול כנגדן שלימות או שבורות. רש"י.

386 הרמב"ן והר"ן כתבו שנראה מפירוש רש"י שרש"י לא גרס בגמרא אי בחבטא נפול עילייתא איתבור אי בחבטא נפול תתייתא איתבור וכן הוא בכת"י מינכן. ולרש"י השאלה אינה מי יקח שלמות ומי שבורות אלא אלו אבנים הם בודאי של בעל הבית ואלו הן של בעל העליה ויחלקו בשאר האבנים. והרמב"ן והר"ן גרסו כגרסת הגמרא. ומפרשים שאם הכותל נפל בחבטא בעל העליה יקח את האבנים השבורות שהרי האבנים העליונות שנפלו למרחק הם שנשברו, ואם הוא נפל בחבטא בעל העליה יקח את האבנים השלמות שהרי האבנים התחתונות נשברו מפני שהאבנים העליונות של העליה נפלו עליהן.

387 התוס' הקשו שכאן פשוט שהאבנים נפלו ברשות אחד מהם ובתחילת מסכת בבא בתרא הגמרא שאלה פשיטא שאם הכותל נפל הוא של שניהם ותירצה שנפל לרשות אחד. וי"ל ששם הקשו פשיטא משום שכאן העמידו שמונחים בשל זה כמו בשל זה, מפני שהיה משמע להעמיד בדומה לגמרא כאן שנשנתה לפניו בסמוך. תוס'.

388 רש"י.

מנה לי בידך והלה אמר איני יודע ר"ה
 ורב יהודה א' חייב ר"נ ור"י א' פטור

שואלת הגמרא, כיצד ששנינו במשנה שאם
 היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו נוטלן ועולות

לו מן החשבון. מה האחר טוען? אם אמר 'כן', הדבר פשוט. ואם לא אמר 'כן'
 למה הוא נוטל? אלא שאמר לו איני יודע, וזה שאמר שהוא מכיר את אבניו נוטל
 אותן משום 'ברי ושמא ברי עדיף! ולכאורה קשה מהמשנה על רב נחמן³⁸⁹ במה
 ששנינו, מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרו חייב לשלם.
 משום שאומרים 'ברי ושמא ברי עדיף! רב נחמן ורבי יוחנן אמרו פטור מלשלם.
 'מעמידים את הממון בחזקת בעליו! והוא צריך לישבע שאינו יודע³⁹⁰? עונה
 הגמרא, שיש להעמיד את המשנה כמו שאמר רב נחמן במקום אחר, כגון שיש
 עסק שבועה ביניהם. וגם כאן כיון שהוא הודה במקצת ואמר איני יודע במקצת
 הוא חייב שבועה דאורייתא משום הודאה במקצת. ועסק שבועה הוא כמו שאמר
 רבא, מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים, והשאר איני יודע, מתוך
 שאינו יכול לישבע ישלם.

רבא סבר לומר לחשבון שבורות רבא סבר לומר, שהמשנה אומרת שאם אחד מכיר
 את מקצת אבניו נוטלן ועולות לו מן החשבון, לפי
 חשבון שבורות³⁹¹. יטול את אלו לחשבון, ושכנגדו נוטל כנגדן שבורות. ומכאן,
 שזה שאמר איני יודע כחו רע יותר. אמר לו אביי, אדרבה כחו של זה שמכיר את
 מקצת אבניו רע יותר, כיון שהוא מכיר את אלו ולא יותר, וכל שאר האבנים הם
 של האחר. אלא אמר אביי, שעולות לו מן המנין לחשבון שלימות ושכנגדו אף הוא
 יטול אבנים שלימות כנגדן. ולמה הועיל לו מה שהוא מכיר את מקצת אבניו?
 שיקח את הלבנים שעשויות כמלבן יותר, או לבנים עשויות מטין שמעובד
 טוב יותר.

משנה

הבית והעלייה³⁹² שנפתחה העלייה ואין בעל הבית, המשכיר, רוצה לתקן, הרי
 בעל העלייה יורד ודר למטה עד שיתקן לו את העליה. רבי יוסי אומר, התחתון
 נותן את התקרה והעליון את המעזיבה, טיח של טיט שנותנים על התקרה.

389 אע"ג שר"ב אמר משום שמעמידים את הממון בחזקת הבעלים וכאן העמדנו ברה"ר או בחצר של שניהם שאין
 האחד מוחזק יותר מחברו. הוא מוחזק יותר במה שאנו יודעים שהחצי הוא שלו. ועוד י"ל שבפרק השואל פירשו
 שכל ממון נוטל בספק כאילו ששניהם מוחזקים בו, שאין סברא שאחד יברור ויקח ואחד יקח שבורות. תוס'.

390 רש"י

391 נראה לר"י לפי חשבון שבורות ושלמות, כמו שמעורבות ומונחות במקום שנפלו. תוס'.

392 רש"י מפרש שהגרסא היא ונפתחה העלייה ולא גורסים כאן של שנים שהרי מדובר בשוכר. ולר"ת נראה
 שאע"ג שהגמרא מעמידה בשוכר ומשכיר שייך לומר של שנים כיון ששנינו בה בעל הבית ובעל העליה. ובגמרא
 העמידו בשוכר ומשכיר משום שבאחים שחלקו התחתון אינו צריך לבנות את התקרה. אבל קשה מה מרובגמרא
 תחתון שבא לסכך בארזים שומעים לו. תוס'. וכן כתב הרא"ש והרי"ף והרמב"ם כתבו שחכמים מודים לר' יוסי
 בחלקו. הגהות הגר"א.

רב אמר נפחתה ברובה ושמואל אמר בארבעה
 אמר רב, מדובר במשנה שהעליה נפחתה ברובה,
 ושמואל אמר שהעליה נפחתה בארבעה טפחים. רב
 אמר ברובה, אבל כשנפחתה בארבעה לא, שאדם דר חציו למטה וחציו למעלה
 חציו למטה³⁹³. ואם אינו חסר אלא מקום הנחת כלי ישים תיבה או עריבה
 למטה, וכשירצה ישתמש בו. ושמואל אמר, אין אדם דר חציו למטה וחציו
 למעלה. וכיון שנפחתה בארבעה הדר בעליה יורד ודר בבית לגמרי, ולא כופים
 אותו לדור חציו למעלה וחציו למטה.

כשומר עליה זו שע"ג בית זה
 ושעבדו לעליה
 שואלת הגמרא כיצד מדובר, אם המשכיר אמר
 לו 'עליה זו' מזלו גרם לו³⁹⁴. אלא שאמר לו 'עליה'
 סתם, מדוע בעל העליה יורד ודר בבית, אם יש לבעל הבית ליה אחרת ישכיר
 לו אותה. ומדוע כופים את המשכיר לקבל אותו עמו בבית? אמר רבא, מדובר
 כשאמר לו 'עליה זו שאני משכיר לך בעודה קיימת תעלה אליה, ואם תפחות תרד
 ותגור בבית'. שואלת הגמרא, אם כן מהו החידוש? אלא אמר רב אשי, שאמר
 לו עליה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך, ושעבד את הבית לעליה. שאם לא
 שעבדו לעליה, למה אמר שעל גבי בית זה, הרי הוא רואה את הבית שהרי אמר
 לו עליה זו? כמה שאמר רבין בר רב אדא בשם רבי יצחק, מעשה באחד שאמר
 לחבירו 'דלית', גפן מודלית זו שעל גבי 'פרסקא', עץ אפרסקים זה אני מוכר לך.
 ונעקר האפרסק ובא מעשה לפני רבי חייא ואמר חייב אתה להעמיד לו פרסק כל
 זמן שהדלית קיימת.

393 כלומר מקצת תשמישו למטה ומקצת תשמישו למעלה. רש"י.

394 ויתן לו את שכרו על הזמן שגר כמו שא' בפ' האומנין בשוכר את החמור ומת לו בחצי הדרך. תוס'.